Scrift. BRAȘOV
...PRUNDULUI 37

Anul III, Nr. 81 — 8 pagini 6 lei — Duminică, 19 Decembrie 1943

BUCOVINA LITERARĂ

Redacția și Administrația Cernăuți, str. General Mircescu Nr. 8 Telefon: 23-10

Suplimentul duminical al ziarului „Bucovina"
Prim redactor: George Drumur

Abonamente: 1 an 300 lei, 6 luni 150 lei Pentru instituții dublu

Un „interview" cu scriitorul M. Sadoveanu

de VIORICA PINTILIESCU

Nu este ușor să „iei un interview"; cea dintâi greutate e alegerea intrebărilor, a problemelor potrivite personalității respective, potrivite actualității; să fie interesante — chiar cu un caracter de problemă — și, totuși, să se poată răspunde repede, căci acest duel intelectual, al intrebărilor și răspunsurilor, se desfășoară in cel mai scurt timp posibil. Apoi, răspunderea care o trăești in momentul de interpretare a gândului personalității care ți-a acordat interview-ul te copleșește, căci trebuie să respecți desăvârșit ideia și nuanțele afective, chiar, ale fiecărui cuvânt, al intregei fraze.

Imi notam acestea pe marginea unui studiu al „*interview-ului in genere*" *când mă gândeam cum am să pot obține un interview cu maestrul Sadoveanu*, căci stătea doar o zi in Cernăuți și aceasta cu program de fiecare oră. Apoi, il știam tăcând; observă, vede, aude tot, dar cuvântul d-sale e rar; din lumea inchipuirilor d-sale de ce ar veni oare intre noi? că vorbește incet, domol e poate că așa de ușor și intotdeauna trece dela realitate la vis și dela vis la realitate; intretăerea acestor două lumi se privește cu ochii inchiși și se povestește incet despre ea.

Dar, mie mi-e greu să trec hotarul acestei lumi și să descoper ceva din taina creației marelui nostru prozator, mi-e teamă de o intrebare prea tare și totuși, totuși, un sfert de oră de vorbă cu o personalitate puternică e un noroc rar, căci prilejuește rezonanțe sufletești infinite.

M'am hotărit; nu voiu pomeni nimic de interview, dar la masa de seară impreună cu membrii Cercului „Bucovina Literară", prin discuții naturale, voiu introduce cu abilitate toate intrebările interview-ului meu și apoi, ușor, il refac.

Dintr'o mare slăbiciune sufletească pentru satul meu natal — Liteni, Jud. Baia — in frumusețea căruia stă ascunsă și azi amintirea inceputurilor literare ale scriitorului Sadoveanu care și-a purtat visurile pe meleagurile lui, așa incepe cu o intrebare in legătură cu acesta; dar maestrul par'că imi ghicește gândul și incepe d-sa firul unei amintiri:

— Așa dar, Neculai Ionescu din Liteni, ți-i bunic matali?

— Da maestre! Vă mai aduceți aminte?

— Cum să nu?!.., Era... prin 1901...

Și satul meu prins in amintirea rostită de maestrul Sadoveanu, capătă sens tainic și sfânt de pridvor, și-mi vine să rostesc aceleași cu cuviosul Gherman — călugărul dela Durău: „după cum v'am mărturisit, prea cinstite comise, așezarea mea intru așteptarea morții este sus la Durău, acolo mă nevoesc cu frații mei intru pustnicitate". Sau chiar cu maestrul Sadoveanu care vorbind in Iași despre Iași, a precizat: „Nădăjduesc că și popasul meu din urmă, cel definitiv, tot aici va fi". In tăcerile satului meu, in frumusețea lui „nădăjduesc că și popasul meu din urmă, cel definitiv, tot aici va fi" și „pridvorul" par'că se umple de parfum de flori și tămâie cadelnițată...

Mă ingroapă amintirile...; discuția celor din jur se pierde in depărtări mari de mine, dar aud clar gândul cu adâncimi și relief de mărturisire al maestrului Sadoveanu:

— Durerea mărește și adâncește câmpul inspirației.

— — — — — — — — — —

— Maestre, ce părere aveți despre activitatea „Cercului Bucovina Literară"? Vă rugăm să ne dați sugestii, sfaturi".

— Observ că desfășurați o activitate foarte intinsă și drumul ales de D-vstră e bun; activitatea care o desfășurați prin ziarul „Bucovina Literară", prin legătura care o stabiliți cu scriitorii mari din restul țării și prin influența culturală asupra Bucovinei e foarte bună!

Și prin discuții trecând ușor la problema „destinul scriitorilor bucovineni", maestrul observă că: „scriitorii bucovineni se sburătăcesc repede, pleacă depe aceste meleaguri; nu e rău faptul acesta, se formează independent; dar e bine ca scriitorul să păstreze legătura cu locurile de plecare căci acestea ii dau o forță continuă in lucrul său".

—Care-i opera la care lucrați acum?

— Volumul gata de tipar se numește: „Poveștile dela Bradul Strâmb" e vorba de o serie de povestiri in legătură cu o casă din Ardeal, de pe Valea Râului Sebeș, dela Frumoasa, la o inălțime de 1300 metri.

— Al câtelea volum este?

— !! ??

Maestrul nu știe; însă noi cei din jur știm, aproximativ, că e in jurul cifrei de o sută.

— Am auzit că, de curând, ați scris și un volum de versuri!...

— Da, e adevărat și nu e pentru prima oară când scriu versuri, am inceput a scrie prin a compune versuri și in viața mea am scris atâtea că dacă le-ași fi publicat ar fi putut fi duse „in spate", de trei poeți... cele mai multe din ele au fost rupte... arse... Ultimul volum de versuri nu e pentru a fi publicat; e o manifestare cu caracter liric pentru mine și nu pentru public...

— Știu că trecutul țării noastre și viața țăranului nostru e câmpul de inspirație scump D-vstră, dar din acest vast domeniu, cum vă propuneți subiectul? Există un factor pur intern, sufletesc sau și realitatea vă inspiră?

— Câteodată, realitatea imi trezește in suflet anumite probleme, dar și sufletul, stăpânit de un anumit sentiment, urmărește ceva, imi descopere

(Continuare in pag. 2-a)

Panerul cu rod

AUTOPORTRET

Brăzdați cu ani obrajii cu mâna-i șterg de praf.
Nutreț de versuri gura cu buzele mai prinde
Și șoimul de sub frunte prin vise de-l mai scap
In ochi o lumânare de viziuni aprinde.

DRUMUL CU PLOPI

Plopi nichelați, pe albii tovarăși călători.
Mă suie drumu'n zare la ultimul pârlaz:
Tot mică-mi este umbra și un ștergar de nori
Imi șterge nădușala mustind peste obraz.

SILVICULTORUL

Cu mâna, magic, fruntea munceiei-o adormi.
Cu șipot de dulceață, din corn, brumă frunzișul ud.
Insingurat, pe-o stâncă de soare se propti,
Ca 'n basm, foșnindu-i pașii, prin pâcle-l mai aud.

ABURII

Pășiți incet, pământul ii trage in pământ.
Făcându-și loc prin ierburi au mersul de șopârlă.
Sumanul lor, pe umeri, mi-l scutură un vânt
Și curge printre haturi întocmai ca o gârlă.

INDEMN

Zari pe tipsia filei, pe suflet numai muguri.
Scoruși adorm cu roșii buchete pe alei.
Rimează îndemnuri umbra stufoasă prinsă 'n strugur
Și 'n soare poezia cu-adânc pahar o bei.

MIREZME 'N AMURG

Cu zemuri tari, din căni, bei plaiul și 'ngenunchi.
Isuși duc macii rodii spre Canna Galileii.
Stropiți cu aur codrii în ochi ți-i înmănunchi
Sub cerul care-și sună din stele zurgălăii.

CEAS DE VIS

De prin ogrăzi de ceruri privesc în drumuri sfinți
Și Dumnezeu a tras la porți zăvoarele 'ntr'o parte —
Mă 'ndoi: — C'o cană albastră scot versurile fierbinți
Și 'n liniștea odăii le torn cu frunze 'n carte.

CRUCEA

Crescută-i pe morminte, pe trupuri paraclis:
Cândva, nu știu eu ceasul, sub ea voi sta solemn;
Mă 'mbrățișează, acuma, iubire și tu vis,
Din care torn pahare la cei de față îndemn.

D. LOGHIN

Interview-ul cu M. Sadoveanu

(Continuare din pag. 1-a)

în realitate ceea ce mă interesează, ceea ce-mi împlinește cadrul sufletesc! Un lucru, însă, e foarte sigur: N'am scris niciodată, nici o carte la comandă sau de comandă!

— Preferați anumite condiții de creație?

— Nici o condiție! Scriu oriunde, oricând, chiar când e sgomot, dar când am început să scriu, scriu încontinuu, fără întrerupere, fără o stersătură până termin; timpul cel mai potrivit de lucru e după 5—6 ore de somn, între 5 dimineața, până pe la 11.

E adevărat, însă, că subiectul, cum e, de exemplu, în romanele istorice, îl port în suflet ani de zile, adeseaori 10—15—20 ani, și numai după ce acțiunea, romanul îmi e perfect împlinit, iar personagiile conturate, caracterizate, numai după aceea încep să scriu.

Nu-mi propun „să încep să scriu". ci dintr'odată îmi apare dorința, voința de a scrie. cărora nu le mai pot rezista cu nimic, indiferent de ce se întâmplă.

Auzind de... „manuscrise fără o ștersătură"... întreb:

— Maestre, ce faceți cu manuscrisele?

Maestrul Sadoveanu surâde și tace; dar d-na Sadoveanu, care e în curent cu toate manifestările literare ale cercurilor mai tinere, intervenind în discuții inteligent, vioiu și cu un excelent simț critic — îmi sare, în grabă, în ajutor și-mi precizează:

— Manuscrisele sunt păstrate de Profirița care face o colecție, iar la tipar se dă ceea ce e bătut la mașină.

Profirița e una din cele șase fiice ale d-lui Sadoveanu, scriitoarea — Profira Sadoveanu — autoarea mai multor lucrări pentru care și „Domniile lor, domnii și doamnele..." în care închină un capitol scriitorului Sadoveanu.

Profit de această asociație și o întreb pe d-na Sadoveanu la ce lucrează, acum, d-na Profira Sadoveanu?

— Termină primul volum de versuri intitulat „Umilințí".

Discuția se întrerupe din când în când prin diferite alte chestiuni care se ridică dincolo de „interview"-ul meu; apoi, intervine citirea diferitelor epigrame, săgeți aruncate din „colțul diabolic". Ținta obișnuită e d-l Noveanu, apoi, eu care sunt gata, gata trădată sau mai bine zis acuzată de „un interview ilegal" în atmosfera dela masă.

Maestrul Sadoveanu — pe care în ziua aceea l-am văzut copleșit de emoție răspunzând țăranului — din veacuri — venit dedeparte să-l salute, sau în timpul conferinței, la teatru, una cu durerea lui Ștefan cel Mare care moare — surâde, acum, blând, împăciuitor; câteodată, reușim să-l facem să râdă chiar, cu poftă; apoi, din nou cade în tăceri mari, grele, imense care ne depărtează căci sunt pline de gând și grele de plăsmuiri; ca și în clipele de emoție gravă dela Cercul „Bucovina Literară" sau dela teatru, tăcerile, acestea, care nu sunt ca ale noastre îmi trezesc, deopotrivă, conștiința personalității sale covârșitoare cât și conștiința micimei noastre; același gând trist par'că o mustrare îmi stărue și acum, în suflet, ca și în clipele de emoție dela Cerc sau dela teatru:

— In preajma noastră ce suflet mare... Doamne, dă-ne puterea să-l înțelegem, norocul să fie al neamului cât este, cât ni l-ai dăruit Tu nouă și ferește-ne cel puțin, aici, de o mare greșală!... și reiau sub altă formă gândul maestrului de adineaori: „Durerea mărește și adâncește câmpul inspirației" sau „durerea mărește și adâncește creația", „durerea mărește și adâncește conștiința lumii în care ne sbatem"... și o clipă mă simt strivită de imensa tăcere care crește, crește în preajma noastră gravă, adusă par'că din lumea cealaltă...

O clipă, doar, căci discuțiile celor dela masă ne aduc la realitate.

D-l Ion Munteanu — directorul ziarului Bucovina — care e preocupat de editarea diferitelor lucrări ale membrilor Cercului, se interesează să afle din experiența maestrului, dacă succesul de librărie al unei cărți e asigurat și de editură, de o anumită prezentare tehnică a cărții, a copertei.

— E foarte adevărat că și editura și prezentarea tehnică a cărții, chiar și coperta sunt condiții de succes de librărie. Am experimentat lucrul acesta cu două din cărțile mele: „Țara dedincolo de negură" și „Venea o moară pe Siret".

D-l Ion Munteanu continuă:

— Maestre, cum priviți problema traducerilor?

— Unele traduceri sunt absolut necesare; dar din ceea ce se traduce, doar 20—30% e bun ca fond și ca formă în care se traduce; restul lucrărilor traduse sunt lucrări proaste, slabe și ca fond și ca formă. Că se traduce așa de mult și deși se traduce prost, totuși, faptul e încurajat, e că există un anumit public care citește o literatură ușoară, de peripeții, cu senzații tari, cu diferite catastrofe; se adaugă apoi și snobismul unor persoane care în discuții țin să arate că citesc literatură străină... Este adevărat însă, că și scriitorul român prin opera lui trebue să facă o concesie cititorului și anume trebue să dea cartea în care fiecare categorie de cititor să găsească ceva.

Iată, de exemplu, „Hamlet" întrunește calitățile unei cărți universale din oricare punct de vedere ar fi judecată. Oricând și oriunde tot felul de public găsește ceva în ea: omul mai simplu găsește spectaculosul, miraculosul; omul evoluat, cult găsește doctrină, probleme, filosofie; deaceea și azi „Hamlet" e gustat cu acelaș interes, iar la teatru, când se reprezintă, sala e întotdeauna plină.

Și maestrul ar fi continuat, dacă discuțiile din jur nu near întrerupe și lăsăm și pe alții să vorbească.

Apoi, reiau firul întrebărilor:

— Maestre, s'ar putea ca meseria de gazetar să influențeze în rău desvoltarea unui talent literar?

— Nu! Nu! Dacă este talent, talent puternic se impune și se realizează indiferent de această influență!

Din „colțul diabolic", se ridică d-l Neculai Tăutu și ne citește încă o epigramă cu care se termină masa, urmată de râs și glumă învăluite de privirea iertătoare a d-lui Mandiuc:

D-l I. Mandiuc a tăcut pentru prima oară...

„Domnul Mandiuc azi a tăcut
Spre larga noastră mulțumire...
A fost sublim și l-am trecut
De-atât succes, la... nemurire..."

VIORICA PINTILIESCU

POEZII

Scrisoare mamei

E ceas târziu și greu cum e păcatul;
cerșește sufletul fărâmă de iubire,
și mamă, tu te-apropii — mănăstire —
să-ți mângâi pe obrajii reci băiatul.

...Mi-ai scris cândva că parc'aș fi uitat
de chipul tău albit de vremuri, blând;
ci, mamă, știi că fiecare rând
ce mi l-ai scris, atât l-am sărutat!?...

Și mamă, tu mai știi că noaptea când
rostesc, îngenunchiat, spre ceruri rugăciune,
împart cuvânt și pentru tine, și, minune,
adorm atunci cu chipul tău în gând?

...Aș vrea să-ți scriu atâtea, ca să-i spui
și doamnei mele că gândesc la voi;
că simt cuvântul vostru 'n fir de ploi...
Că mai trăesc în țara de blestem a nimănui.

NICODEM GLAD

Drumul din zodii

In zările mele, când neguri le 'nchid,
Rămâne doar omul să urce livid,
Drumul din zodii cu lumină puțină,
Pe frunte 'nsemnat cu-azur și cu tină.

Când zările mele cu lumini durute,
Tremură de semne și vești neștiute,
Drumul din zodii genunchi-mi sărută,
Iar moartea-mi se gudură 'n boz și cucută.

Zările din mine când dau în amurg
Șivoaiele vieții mai tulbure-mi curg —
Și moartea-mi ajunge cu apa la glesne,
Drumul din zodii se pierde în besne.

„Zărilor din mine, largi aripi de vultur,
In care pământ lumina să-mi scutur?"
Drumule din zodii, drum fără hodină,
Pentru ce minune mă întorci în tină?"

I. SCUTARU

Forma, obiectul, conținutul și fondul operelor literare

Elementele constitutive ale oricărei opere literare sânt: forma, obiectul, conținutul și fondul. Ce înțelegem prin fiecare din aceste patru elemente sau mai bine *aspecte* sub care poate fi privită fiecare operă literară?

Prin *formă* înțelegem mijlocul și modul de exprimare a ideilor și sentimentelor. Mijlocul și modul de exprimare constau în limbă și stil. In timp ce limba e constituită dintr'un anumit număr de cuvinte, stilul constă în felul particular de a lega cuvintele, spre a forma propoziții și fraze. Particularitatea stilului rezidă mai ales în utilizarea figurilor de cuvânt și de cugetare ce au menirea de a trezi în conștiința cititorilor imagini cât se poate de vii. Prin caracterul lor particular, creațiile literare se deosebesc de operele științifice în care figurile de stil pot lipsi cu totul, operele de știință servindu-se cu deosebire de termeni ce exprimă noțiuni abstracte, constând ele în idei și legi generale.

Obiectul e partea materială la care se referă cuvintele-noțiuni ale operei literare. El e de două feluri: dacă e constituit din lucruri sau ființe coexistente în spațiu, formând un tot unitar, atunci e descriere, iar dacă e constituit dintr'o serie de fapte succesive, săvârșite de un oarecare număr de persoane atunci e narațiune De descriere se leagă ideea de spațiu și de simultaneitate, iar de narațiune, ideea de timp și de succesiune. Mai observăm că obiectul descrierii are caracter static, iar cel al narațiunii, constând dintr'un șir de fapte înlănțuite cauzal, are caracter dinamic (de mișcare).

Prin *conținut* înțelegem suma totală a ideilor principale și secundare ce le găsim într'o operă scrisă. Aceste idei însă nu apar într'un amestec incoherent, ci sânt constituite într'un sistem armonic și logic. — Spre deosebire de conținut, rezumatul cuprinde numai ideile principale ale operei.

Fondul se confundă adesea cu conținutul operei, dându-li-se acestor două cuvinte acelaș înțeles. Totuși putem face deosebire între ele când e vorba de opere literare, nu științifice. In timp ce acestea din urmă au numai un conținut de idei și de legi generale, cele literare, pe lângă conținutul de idei, mai au și unul de sentimente, pe care îl putem numi *fond poetic* de emoții estetice.

MIHAI COSMINEANU

Despre scriitorii ieşeni

După cum la Bucureşti se află de mai multă vreme câţiva buni scriitori bucovineni, astfel d-nii Traian Chelariu, Iulian Vesper, **Mircea** Streinul, Sebastian Popovici, tot aşa se numără şi unii tineri bucovineni la Iaşi, ca d. Eusebiu Camilar, răsfăţat de reciste în ultima vreme, d. George Moroşanu şi d. D. Florea Rarişte, înafară de prozatorul Gh. N. Cârţu. Intr'o vreme era cu dânşii în Capitala Moldovei şi d. Ghedeon Coca şi lucrau toţi cu suflet nou la reviste, la ziare.

Am avut norocul să vorbesc nu de mult cu unii din aceştia, cărora li s'a adăogat celebritatea d-lui George Lesnea, fineţea d-lui Petre Stati, directorul revistei „Cuget Moldovenesc" şi d. D. Iov, fericitul Director al Teatrului Naţional din Iaşi. Convorbirea s'a desfăşurat în condiţiuni optime, aşa că aş putea comunica unele răspunsuri interesante din punct de vedere estetic.

D. Prof. Petre Stati de la liceul „Naţional" din Iaşi, gingaş ca o domnişoară şi occidental în maniere, răspunde că scrie extrem de greu, totuşi se bucură că aura inspiraţiei durează mult. „Nu cred, zice, că există un anumit timbru clasic roman, decât în ceeace priveşte disciplinarea formei". D-sa ca poet de şcoală evoluată, se simte mai apropiat de romanism şi de simbolism.

Acest suav poet e născut la Iaşi (1903) şi ţine extrem de mult la patria lui natală. Amintirile se deapănă una după alta, dar mă interesează ce crede d-sa despre Cernăuţi, ce impresii are. „Un oraş propice meditaţiei şi visărilor, o adevărată oază de linişte, un oraş cu ritm totuşi, cu ritm tineresc şi care păstrează neatinsă mireasmă poeziei eminesciene pe potecile grădinilor lui", constată d. P. Stati.

In ceeace priveşte poezia actuală, nu-i înţelege etichetarea într'un mod prea general. Separaţia între modernism şi tradiţionalism dacă era valabil acum 2 decenii, azi i se pare cu totul arbitrară. Curentele noui au innoit expresia. D. Stati prevede „o adâncire a simbolismului, nici într'un caz o reînviere sămănătoristă". Iar poezia nu e decât de 2 feluri: bună şi proastă. Tematica poeziei e ceva secundar". Precum se vede, poetul se declară simbolist.

Critică de poezie se face des, dar rubricele sunt susţinute de cei ce-au scris sau mai scriu versuri. D-sa preferă pe d-nii Perpessicius, Şiugariu.

Poezia de războiu nu a fost potenţializată la maximum. După o perioadă de stratificare în suflete, se va scrie marea poezie de războiu, iar nu poezia documentară scrisă pe câmpul de luptă.

La întrebarea dacă e necesară o întoarcere la Eminescu, profesorul de filosofie răspunde: „Dela Eminescu vom avea totdeauna ceva de învăţat, dacă n'ar fi decât munca uriaşă, totuşi de o revenire la Eminescu nu poate fi vorba.

Eminescu reprezintă o formulă, care nu poate fi întrebuinţată decât odată. Intoarcerea la Eminescu, la Titu Maiorescu, sunt locinci, care nu pot avea acoperire suficientă. O artă viabilă trebue să se îndrepte spre viitor fără nicio fixare şi fără nicio retrogresiune".

Despre critica literară de azi crede că e parţială şi înnecată în istorism.

Mişcarea de la Iaşi nu se reazimă, zice d. Stati, pe lume consacrată. Ea are însuşirile şi defectele tinereţii. Totuşi unii s'au reliefat pe un plan mai larg, astfel: George Lesnea, E. Camilar, Aurel George Stino, etc.

Preferinţele sale poetice merg spre Baudelaire, Verlaine, Verhaereu, A. Samain, apoi spre R. M. Rilke.

Romanele de azi nu corespund nici unei concepţii clare; sunt cu totul străine de realităţile noastre, care pe romancieri nu-i interesează de loc, absolut de loc. Rebreanu e o excepţie, numai el. Restul exploatează subiecte în legătură cu sexualitatea. Nuvela e singurul gen literar de viitor. Proza trebue pusă în slujba unei cauze. care e cauza? A binelui, a mai binelui, dar nu se vede.

D. George Lesnea, gravul poet al marilor deprimări şi excelent traducător din ruseşte („Demonul" de Lermontov, un volum din Serghei Esenin), răspunde mai nervos, mai pişcător. Astfel, d-sa zice că scrie poezie când îi vine inspiraţia, însă „mai bine mai rar". La întrebarea ce crede despre perspectivele poeziei actuale, îmi răspunde ironic: „Ar trebui să-l întreb şi pe Serghei Esenin, dar e mort din 1925". Critici de poezie sunt numai acei ce vorbesc favorabil despre poeţi. In ceeace priveşte poezia de războiu, răspunsul d-lui G. D. Lesnea este extraordinar, uluitor: „Cea mai frumoasă poezie de războiu mi-a fost citită de caporalul Gheorghe Lupu din Erbiceni Iaşului. Era în formă populară, dar n'a fost tipărită nicăieri". „S'ar supăra Eminescu dacă ar trăi şi ne-am întoarce la dânsul. Nu l-am putea urma vreodată". Despre critica literară constată că e „bună" şi se face şi prin ziare. Toţi criticii strălucesc în opera lor. Despre mişcarea literară ieşană crede că se va impune, căci a început să-şi recapete nervul.

D. Lesnea venea întâiaş dată la Cernăuţi. M'au interesat deci impresiile d-sale. Iată-le: „Mi-au plăcut Cernăuţii. Imi place foarte mult că m'am născut la Iaşi, căci este un oraş, dezordonat, mai sărac".

Celălalt adulat al generaţiei, d. E. Camilar, autorul discutatului roman „Cordun" şi premiat pentru nuvelă 1942, mărturiseşte că scrie numai în momente de inspiraţie, nu din obişnuinţă, însă scrie 25—40 pagini pe seară. In judecarea viitorului poeziei actuale zice că nu există scăpărari să întreacă „Luceafărul" lui Eminescu. Nu-mi răspunde nimic despre poezia de războiu şi despre critica de poezie actuală. In domeniul criticii literare în genere, găseşte că d. Pompiliu Constantinescu este singurul care reprezintă realitatea, obiectivul.

Despre Cernăuţi: „Oraş de intelectuali. Prea multă ordine în toate. Iubim Iaşul tocmai din cauză că nu are ordine şi simetrie. Nu l-aş schimba pentru nici un oraş din lume". Preferinţele sale literare sunt: Dostoievschi, cel mai de căpătâiu, apoi Rilke. Din cauza lui Dostoievschi a fost bolnav fizic trei zile. Il copleşesc splendorile lui dramatice întocmai cu muzica lui Beethoven. Este o identitate între ei.

Ultima d-sale şi cea mai mare dorinţă mi-o dă ca autograf: „Să pot avea linişte timp de cel puţin 2 ani pentru a putea citi, zi şi noapte. Un scriitor care nu citeşte este pierdut, oricât de bogat i-ar fi filonul artistic".

D. Eusebiu Camilar a fost pe frontul rusesc şi poartă ochelari negri. D. Gh. N. Cârţu e legat de Bucovina prin toate fibrele. D-sa este originar din Bălăceana. La Iaşi duce o viaţă intens intelectuală. Dar a rămas un bucovinean incorigibil. Cu cât trece timpul, devine Bălăcean. „Am uneori impresia că dau la o parte oraşul, să mă întorc între ai mei". In sat vede numai pitorescul, cu totul deosebit de Camilar care vede un ţăran nou. „Il admir că a scos ceva NOU în literatura română. Este un ţăran real, deşi nu exista în literatura noastră. Are numai o prea accentuată nuanţă romantică."

De familia cărturarilor Morariu îl leagă o adâncă prietenie, un fel de afinitate sufletească. D-nii Leca şi Victor Morariu îmbină criticul cu poetul şi cu artistul. Ei duc o viaţă sufletească armonică, înaltă, cu fel de fel de preocupări dintre cele mai scumpe sufletului nostru.

Cernăuţi e în progres cultural şi literar. Ca literatură, Cernăuţii sunt cel din tâiu oraş din ţară.

D. D. Florea Rarişte găseşte că atmosfera generală a oraşului Cernăuţi e rece, afară de rare excepţii. Cernăuţii e înstrăinat, rigid. Admiră pe d. Leca Morariu şi vasta-i activitate, pe d. Ilie Mandiuc. Poezia de războiu crede că e ceva forţat şi nu trebue scrisă în timpul războiului. Blaga e mai mult filosof decât poet, iar lecturile sale preferate sunt Puschin, Dostoievschi, Schiller, Goethe. Sufletul îi e cucerit total de oraşul Iaşi.

E. AR. ZAHARIA

Drumuri luminate

de N. Pânzaru

IV.

He, he, he! Vreţi să vi-l arăt pe părintele Dan Blănaru cu doamnă, fosta domnişoară Grădinaru? zise Gheorghe Diaconu un învăţător, din grupul despre care am pomenit, în timp ce Aurora şi Damian se apropiau de ei. A venit de pe front. Să vedem ce noutăţi ne aduce.

— Lasă că l-am văzut şi noi, nu ni-l mai arăta, răspunse bătrânul părinte Victor Mocanu, din acelaş grup. N'ai greşit mult, dacă i-ai zis preot, că tot am eu de gând să-i spun ca să grăbească cu preoţitul şi să-l aduc în parohia a doua aici, la mine, la Mănăştireni.

— E tânăr, energic şi cu suflet mare. Dacă nu mergea pe front era preot de mult, dar mai bine aşa!... Ne-a apărat şi el puţin de dihania bolşevică.

— Bună ziua şi bine v'am găsit, ziseră într'un glas şi foarte bine dispuşi,

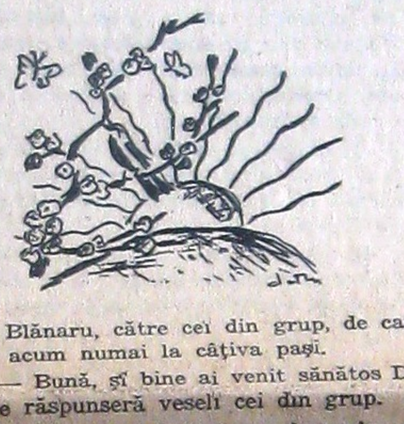

soţii Blănaru, către cei din grup, de care erau acum numai la câţiva paşi.

— Bună, şi bine ai venit sănătos Dane, le răspunseră veseli cei din grup.

— Dar, unde-i doamna, domnule director, că ni s'a spus dela şcoală c-aţi plecat împreună? Intrebă Aurora.

— Sânt cu toate la vre-o câteva sute de metri mai la vale, zise Constantin Ionescu, directorul şcolii din Mănăstireni, către Aurora, care a şi plecat spre ele. Le găsiţi acolo; fac plajă; mai spuse el; apoi, întorcându-se către Damian, l-a întrebat: „Hei, ce ne spui din războiu, domnule Damian?"

— Aţi făcut bae? Ii întrebă la rândul său pe toţi Damian. Da? Hei, bine, atunci aşteptaţi să fac şi eu şi pe urmă vom sta de vorbă cât veţi vrea.

*

Soarele scăpăta spre asfinţit, lăsând prin razele lui deasupra văii şi apei Prutului o infinită pulbere de aur pe care o tăiau fulgerând rândunele în sbor şi'n care jucau fel de fel de insecte, în roiuri. Un pescar, care probabil terminase pescuitul, vâslea molatec barca spre malul basarabean.

Aurora şi Damian, după ce făcuseră bae şi plajă, fiecare la grupul său: ea cu doamnele şi el cu bărbaţii, urcau acum agale dealul spre sat împreună cu ceilalţi eroi ai nuvelei noastre, în trei grupuri şi anume: copiii de şcoală înainte, având fiecare câte o legătură cu plante medicinale şi plante pentru muzeul şcolar; culese din luncă; doamnele la mijloc şi bărbaţii la coadă, la mică distanţă unii de alţii, încât, de multe ori, îşi auzeau vorba şi luau parte cu toţii la discuţii completându-se reciproc.

— Hei, ce ne spui depe front, domnule Damian, repetă întrebarea directorul şcolar Constantin Ionescu.

— Ce să vă spun? răspunse Damian. Atâta doar, că am învăţat să iubesc.

— Taci din gură măi, făcu bătrânul părinte Victor Mocanu, să nu te audă soţie-a-ta.

— Mi se pare mie c'ai învăţat şi să urăşti, spuse învăţătorul Gheorghe Diaconu. După câte ştiu, ai comandat o unitate de mitraliere cu care trebue să fi omorât mulţi bolşevici.

— Asta-i drept!... Am omorât mulţi de tot. Numai la un atac de al lor pe care-l ţin minte mai bine, dintr'un batalion întreg, nu le-a mai rămas, în faţa mitralierilor plotonului meu, decât doi, trei oameni vii, care au scăpat ca prin urechile acului şi care au fugit.

Restul, leşuri pe viroagă. Dar, asta n'am făcut-o din ură; am făcut-o din dragoste; din dragostea de Ţară, de Neam, de soţie şi de mine însumi. Am făcut-o din dragostea de credinţă, limbă, datini, obiceiuri, şi pitoresc. Ura presupune vanitate, aroganţă, lăcomie, egoism, deci nedreptate. Când ne-au încălcat bolşevicii Ţara, la 28 Iunie, 1940, asta da, era ură; dar ceace facem noi, împreună cu aliaţii noştri, dela 22 Iunie 1941, încoace, este numai dragoste. Faptul că ei mai luptă cu îndârjire, înseamnă ură de moarte, egoism feroce, aroganţă, lăcomie de fiară. Faptul că noi luptăm, vitejia, eroismul, avântul armatei române, sfidarea morţii până şi de către cel din urmă soldat, este numai dragoste. Şi dacă mâine ne vom sacrifica până la unul, de va fi nevoe, o vom face tot numai din dragoste.

Domnul nostru Isus Hristos a spus: „Să iubeşti pe aproapele tău ca însuţi pe tine". *Ca pe tine însuţi, nu mai mult; dar nici mai puţin.* Prin asta Hristos a fixat odată pentru totdeauna relaţiile dintre indivizi, naţiuni şi state. Asta înseamnă *să ştii să te apropii de tot ce e viaţă, de fiecare plantă sau animal, de fiecare om cu care vii în contact şi să-i dai fiecăruia, chiar fără să ţi-o ceară, pentru ceace-i trebue, atâta, încât să nu sdruncenì, niciodată iubirea de tine însuţi, dar nici să nu păstrezi rezerve.*

„Iubirea de tine însuţi" va rămânea în picioare cât va fi lume pe pământ, căci pe ea se bazează existenţa vieţii, după cum ne arată însăşi constituţia corpului omenesc, care nu asimilează ceace nu-i prieşte; ci elimină tot ce-i este vătămător, pentru ca să nu se distrugă, deci el se iubeşte. Dar nu trebue să cădem în excesul dragostei de sine, care duce la egoism, lăcomie, aroganţă, încălecarea drepturilor semenilor noştri şi încătuşare.

Nici ei, nici noi, nu trebue să facem aceasta. Bolşevicii au făcut-o. Acum îşi iau pedeapsa, dar nu şi-au luat-o încă aşa cum trebue. Abea când vor fi totalmente distruşi, ocupaţi sau subjugaţi îşi vor lua pedeapsa meritată. Şi când zic aceasta, mă gândesc în primul rând la conducătorii lor şi la armată.

— Ce bine explică războiul prin vederile lui teologice domnul Dan, zise coana Clemansa, învăţătoare, soţia preotului Mocanu.

Şi când te gândeşti că se mai găseşte ici, colo, câte un putregai de sectant care nu vrea să presteze jurământul de credinţă pentru Ţară şi Neam şi refuză, să primească o armă cu care să alunge duşmanul din coastă!... Bine face Legea că-l scoate dintre noi şi-i bagă în închisori sau chiar îi trimite pe cealaltă lume. Ei sînt uneltele inamicilor, deavoli pe pământ.

(Continuare în pag. 6-a)

Tămăduire

de V. D. TAN

— Astă iarnă, am eșit cu el, într'o seară, la teatru. Se juca o dramă conjugală. Am să ți-o povestesc la rândul ei. Inainte de a se începe actul întâiu, fiindcă venisem cam devreme, ne-am plimbat puțin prin Foyerul teatrului. Acolo, am cunoscut, un vechiu prieten de-al bărbatului meu, un coleg de bancă din liceu. — Când s'au întâlnit, s'au îmbrățișat călduros. Parcă erau doi frați, care nu se văzuseră de ani mulți. De mine au uitat și-am rămas retrasă, privindu-i. Când a bătut primul clopot, l-am strigat. Atunci și-a adus aminte de mine. M'a prezentat.

Prietenul m'a privit întâiu rece, apoi ochii lui parcă s'au aprins de o lumină ciudată. Din ei a eșit o umbră caldă și s'au mărit și s'a făcut mai negri, mai mari. Mi s'a părut atunci că nu mai stau pe pământ. Umbra lor m'a învăluit încet

ca într'o clasă minunată și m'a ridicat ca într'un leagăn în văsduh. Nici nu știu când i-am întins mâna, dar am simțit fior cald la atingerea buzelor lui, un fior care m'a pătruns încet prin spate, prin tot corpul și s'a oprit în creer.

Doar o clipă a ținut farmecul. Acum când mă gândesc, mi se pare că a fost scânteia de admirație pentru frumusețea mea. Eram îmbrăcată într'o tualetă splendidă de seară, care mă prindea minunat.

Am tresărit. Un fior rece a pornit din ochii lui. Parcă mi-ar fi spus — destul. — Și de unde până atunci vocea lui era caldă, catifelată, a devenit tăioasă. Și-a cerut scuze.

Tu știi cât de mult îmi iubiam eu bărbatul și cât ținea și el la mine. Niciun alt bărbat nu m'a făcut, cinci ani, dela căsătorie, să-mi opresc mai mult privirea asupra lui. Bărbatul meu era, în ochii mei, de necomparat. In acea seară însă ochii aceia m'au fascinat. Mi-am dat seama atunci că bărbatul acela avea asupra mea o putere stranie, pe care n'o mai întâlnisem nicăeri și care-i țâșnea din ochi.

A început spectacolul. L'am văzut ca prin vis.

In pauze ne-am reîntâlnit. M'a privit cu aceiaș căldură, dar mai potolită. O prietenie caldă ce-mi acorda alături de cea pentru bărbatul meu, țesea între noi o plasă nevăzută. Și firele porneau dela el împletindu-se în jurul meu și-al lui.

De-atunci nu l'am mai văzut în orașul nostru. Aproape uitasem întâmplarea aceia. Grijile gospodăriei și-ale copilului m'au cuprins iarăși în mijlocul lor și dragostea pentru barbatul meu m'a înlănțuit ca 'nainte. Băețelul meu creștea. Era de trei ani. Uneori mă mir și nu-mi vine să cred că au fost timpuri când bărbatul meu mă îmbrățișa când venia dela serviciu și mă alinta ca pe o fetiță, apoi se juca și-și alinta băiatul și-apoi pe amândoi. Parcă a fost doar un vis.

Verișoara mea a tăcut o clipă să-și culeagă gândurile răvășite. Până aici, a spus totul ca dintr'o carte. O repezeală ciudată o mâna. O priveam și nu-mi venea să cred că ea este fata de altădată, dulce și caldă ca o zi de toamnă la vie, cu mișcări și vorbe molatece și catifelate..

A început mai încet :

— Dar într'o seară s'a întâmplat nenorocirea. Afară era un viscol de gemea văzduhul ca într'o încleștare fantastică. Arborii se îndoiau, gemeau, scârțâiau lung, ca lupii, apoi cum urlă câinii turbați apoi ca pisicile înfometate. In curte, lângă fereastră era o salcie plângătoare. Vara și mai cu seamă toamna, stam sub ea pe un chaise-longue și citeam sau lucram. Salcia aceia mă predispunea totdeauna la melancolie.

O asemuiam totdeauna cu o fetiță orfană, între pomi. Cât de veselă ar fi fost natura, ea ședea mereu tristă, cu crengile-i fine spre pământ.

In noaptea aceia ni-a îngrozit. Mă cutremur și-acum de geamătele ei ascuțite. Parcă un blestem se abătuse asupra ființei ei fragede.

La început scâncea încet, apoi începea să plângă cu sughituri, apoi să urle lung, tânguitor, sinistru.

Din grădina publică de lângă casa noastră și până departe la marginea ora-

șului, unde se termină, și dincolo de ea, în câmp, era numai un vuet. Crivățul parcă voia să smulgă toți arborii din pământ și să-i arunce pe casa noastră.

Vuetul și gemetele lor parcă se amestecau și se rostogoleau în gâlgâituri lugubre, spre tânguitul salciei din fereastră. Parcă voiau să-i vină'n ajutor și nu puteau. Și salcia mai tare se tânguia. Apoi plânsetul ei devenia mai încet, dar mai sinistru. La sfârșit doar scância și bătea cu crengile în geamul meu. O liniște de mormânt se așeza o clipă. Dar alt vuet începea. Crivățul urla în acoperiș, în pod, în sobă, parcă vrând să năvălească în came-

ră. Afară un întunerec, alb de zăpadă, se întindea peste oraș și grădină.

Bărbatul meu nu era acasă. Trebuia să sosească ziua, dar trenul întârziase. Gânduri negre îmi treceau prin minte. Vedeam trenul oprit undeva în câmp, de viscol, Vedeam lupi mulți cum îl atacă, sparg geamurile și rup din trupurile înghețate ale călătorilor.

Și crivățul nu mai contenia.

Strângeam copilul la sân dar o teamă tulburătoare întrase în simțuri. Mi-era teamă să mă mișc.

Cu nervii obosiți am adormit într'un târziu.

Verișoara mea a tăcut iar.

O priveam. Avea fața lividă ca de mort. Ii tremurau degetele și toată carnea salta într'un tremur ciudat. Și parcă și pe mine carnea se încrețise și un fior rece trecea prin șira spinării. Am simțit atunci cum părul se mișcă în cap, se întărește la rădăcină. Și cum stam lungite în două scaune de pânză în grădină, într'o frumoasă noapte de toamnă, îmi era teamă, ca nu cumva cineva din tufiș să vină și să mă apuce de spate sau de gât, să mă strangulese și să mă tânguesc și eu ca salcia din fereastra Emiliei verișoara mea. Am mutat scaunul mai alături de ea, dar fața ei m'a înspăimântat. M'am depărtat iar și era să-i spun să înceteze. M'am uitat împrejur. In curtea vecină un copil se juca cu cineva, cu tatăl lui probabil. Atunci am zâmbit de frica mea prostească. Dar până mi s'a părut că zâmbetul meu a fost doar un rânjet, căci Emilia s'a uitat ciudat la mine.

A reînceput mai repede cu o spaimă în glas :

— Am visat...

Eram pe un câmp mare de zăpadă. Unde priveam, și nu vedeam decât depărtarea albă, albă până unde se ridica până la cer, până deasupra capului meu, — un zid alb și o boltă albă. Eram singură și era frumos. Mergeam undeva, unde, nu știu, dar mergeam spre o lumină mică de departe.

Deodată, însă, dintr'un capăt al bolții albe, s'a ridicat un vuet lung gros apoi ascuțit, care a rupt liniștea în două. Era așa de sinistru că parcă m'a isbit în moalele capului cu un cuțit greu și rece. Un fior de ghiață parcă a doborît din el. Și din colțul acela al bolții de zăpadă, și de liniște, s'a rupt după acel urlet un uragan de întunerec alb: viscolul.

Am mers prin acel zid de zăpadă mai departe. Am mers încet și parcă nu pășiam pe pământ. Parcă sburam dar încet, încet de tot.

Am ajuns în grădina publică. Arborii cari acum păreau uriași, se aplecau în urlete înspăimântătoare deasupra mea. Parcă voiau să mă apuce cu crengile lor uscate și înghețate și să mă arunce înapoi în mijlocul viscolului și întunerecului acela alb. Mă isbeam la fiecare pas de ei, fiindcă întunerecul era de nepătruns, nu vedeam la doi pași.

Deodată m'am trezit în grădina noastră sub salcia plângătoare. Salcia scância, se tânguia sinistru. Fiori de ghiață îmi treceau prin sânge, la fiecare urlet al ei. Din grădină, care mi se părea acum o pădure mare, întunecoasă, au apărut scânteii galbene : lupii. Erau mulți, cu ochii galbeni ca niște lumânări la capul unui mort. Casa a dispărut și m'am trezit într'o poiană lângă salcia plângătoare. In jurul meu pădurea cu ochi galbeni și colții rânjind la mine. Am vrut să fug dar n'am putut. Atunci m'am cățărat pe salcia și m'am suit sus. Lupii s'au apropiat, au venit în jurul salciei, urlând, urlând mereu și rânjind colții la mine. Unii se suiau pe tulpină și rupeau din rochia mea fâșii. Imi era frig.

Atunci am țipat. Dar lângă mine a apărut bărbatul meu cu copilul nostru în brațe. Era înspăimântat ca de groaza morții. Ochii îi eșiseră din orbite, erau mari și galbeni, reci ca de ghiață. L'am privit înspăimântată. Lupii au ajuns la ei și l-au apucat de picior. Atunci...

Verișoara mea a tăcut iar. Un tremur convulsiv a scuturat-o. Am vrut să-i spun să tacă, dar n'am putut scoate niciun cuvânt. Ședeam înghețată în scaunul de pânză fără să pot face vreo mișcare. O frică rece îmi pătrunsese în vine.

Atunci, a continuat Emilia, a apucat copilul și l-a aruncat în gura lupului. Am vrut să mă arunc după el. Brațele lui înghețate mi s'au înfipt în ceafă și m'au aruncat jos. Am leșinat.

Când m'am trezit din leșin eram întinsă pe zăpadă. Din salcie, patru ochi mari și galbeni, ca ochii morților, mă fixau. Erau bărbatul și copilul meu, apoi, slabi și galbeni ca ceara. Lupii erau departe la marginea pădurii. Dinspre ei s'a apropiat un om, înalt, frumos. M'a privit cald, prietenește. Am simțit prin somn aceiaș privire ca în foyerul teatrului. Nu-i vedeam decât ochii mari, calzi. O răcoare ciudată m'a cuprins.

Dar din spatele lui o mână ușoară cu un cuțit, s'a ridicat și doi ochi au lucit rece, mort. Bărbatul meu vrea să-l înjunghie. El, s'a întors încet și l-a privit. Din ochii lui au țâșnit raze ca fluid. Bărbatul meu a căzut la pământ înghețat ca un schelet. Doar ochii lui galbeni au rămas deschiși. Și lângă el a venit copilul meu și s'a așezat tot cu fața în sus.

El, prietenul dela teatru, m'a luat în brațe. Capul meu a căzut pe umărul lui cald. Iar jos sub salcie au rămas, întinși, înghețați ca două schelete, bărbatul și copilul meu. Ochii lor galbeni ca patru făclii la căpătâiul unui mort, s'au întors spre mine reci, mari și galbeni.

El, prietenul m'a dus în casă. O moleșeală călduroasă m'a cuprins. M'a desbrăcat și m'a băgat în pat. Apoi privirea lui caldă m'a învăluit ca într'o umbră, plânită, și am adormit. Prin somn m'a sărutat pe frunte. Am simțit un fior cald.

Verișoara mea s'a ridicat.

— Haide în casă să nu răcești. — Ne-am suit sus.

Ne-am așezat în două fotolii.

M'a întrebat :

— Aprind lumina ?

Nu știu ce m'a îndemnat să-i spun nu. — Frica încă dăinuia în mine, dar mai atenuată. Parcă o frântură din privirea din vis mă ațintea și pe mine. Și tot

eu am început :

— Spune.

— Așa, a început, Emilia, prin somn m'a sărutat pe frunte. M'am deșteptat.

Lângă mine și aplecat peste fața mea am zărit doi ochi. Și în lumina slabă din cameră a lămpii de noapte și a zăpezii de afară mi s'a părut că's galbeni mari, mari. M'am îngrozit și m'am întors. Dar lângă mine alți ochi galbeni au lucit. Copilul se deșteptase. Am țipat.

— Fugi, aprinde lumina. Bărbatul meu s'a supus, ca dus de o teamă ascunsă. M'am deșteptat. La lumină m'am trezit din spaima mea. Am pus samovarul și i-am făcut un ceiu.

Mi-a povestit cum a rămas înzăpezit mai multe ore într'un câmp. Viziunea visului însă dăinuia. M'am culcat lângă el și am băgat copilul la mijloc.

Prietene Don Quichotte

Imbătrânim, seniore Don Quichotte, pedrum
și tineri am fost doar în cărțile de fum,
sărmane prinț al poemului fără de cuvânt,
anii s'au năruit gri, hei, morile de vânt...

Ne-am întâlnit într'o carte, tu 'n alămuri strâns
de toți râdeau de tine, mă iartă, eu am plâns,
de-ți simt și-acum pe față lacrima de pământ,
vezi, inimile bat la fel ca morile de vânt...

Și pietrele ce te-au lovit, seniore cavaler rătăcitor,
le simt atât de aproape de rănile mă dor,
singur ți le voiu duce mai albe în mormânt
să nu le vadă oamenii, ei, morile de vânt...

Azi viața ultimul tournoir părea de neinvins,
dar peste timp mâna prieten mi-ai întins
de-am râs de fiecare piatră ce eri ne-ar fi înfrânt,
căci vor rămâne mâine doar morile de vânt...

NECULAI TAUTU

Safta

de Aurel Tudor

A miros de busuioc pretutindeni. Inbătător.

Safta, fata Marghioalei Culbecului, a rămas să păzească precum de obiceiu Duminică cele treburi ale casei și acum, fiind demult după terminarea trebăluielii pe lângă cele dobitoace ale ogrăzii s'a apucat să răsfoiască prin cărțile ultimului an de școală.

Safta are 17 ani și tatăl ei vitreg îi dă cam des a înțelege că s'ar cuveni să-și găsească bărbat și să-și facă ogradă.

Dar fata nici nu gândește la așa ceva.

Rămâne fiecare Duminică acasă și nici de horă nu-i prea arde.

Astăzi de dimineață, bunăoară, timpul se arătase frumos. Mai înspre vremea liturghiei a început să ningă și hăt taman în vremea când se împarte anafura a început icoala.

O icoală zdravănă, cu dranițe rupte

din coperișuri de case, o icoală cu crengi de copaci vălmășite de aripile crivățului.

De aceea Safta nici nu și-a mai așteptat bătrânii cu masa pusă. Știe dânsa că în vreme ca asta nu îi e omului a ducă și mai cu samă când șade lângă un păhărel cu vișiniță ori cu vin de păltinele.

— Bună zâua.

Safta tresare ca trezită dintr'un vis frumos.

— Țămâsc mneatale. Da' cam cu ce vântoase te-ai pornit că nu te-am simțit nici la poartă, nici în tindă și nici când ai deschis ușa casei ?

— Apoi iacă. Treceam pe-aici și mi-am zis că dacă mi-i drumu' dece nu ți-aș călca pragul.

— Mă rog, mă rog. Ci șezi la noi să steie norocul.

— Și pețitorii... Și cum spuneam...

In gândul Saftei a prins rădăcină o buruiană necunoscută. Oare ce l-o fi făcut pe Mircea să străbată troenele tocmai până la dânsa ?

De cunoscut, îl cunoaște.

Și-i place flăcăul că-i desghețat și meșter în șăgi.

Dar ce l-o fi îndemnat la asemenea drum ?

Debună samă ceva mare.

Că Mircea nu-și duce picioarele de dragul unei fete peste dealuri și peste văi. Și poate tocmai de aceea i-a plăcut flăcăul.

Nu i s'a aninat niciodată de urmă.

— Și cum spuneam... am venit să-ți spun că azi dimineață l-or găsit oamenii pe Haluță mort între omete. Haluță Gheboșu!

Inima Saftei se mișcă puternic. Mai repede decât de obiceiu, și fata se întreabă de ce, oare, acest lucru.

Haluță ?

Ei și ?

Dar de ce a făcut Mircea atât amar de drum ? Trebue să fie ceva în toată povestea asta.

— Când trăia, Dumnezeu să-l ierte, mi-a dat răvașul ista să ți-l dau la moartea lui. Nu înainte și nici prea mult după.

— Noa ?

— Are să-ți arate răvașul despre ce-i vorba. Eu am avut doar atâta să-ți spun. Și cred c'ar fi bine să te las. Mă așteaptă celelante treburi...

— Mai stăi. Poate mi-i fi de folos. Ia spune-mi. Cum l-or găsit oamenii pe Haluță ?

— Era într'o groapă în mijlocul unui troian. S'a fost gâtuit cine știe din ce teamă și...

— Inţeleg totul. In afară de răveș.

— Răvașul ?

— Da.

— Știu eu ? Citește-l mai întâi.

Safta a deschis plicul cu multă grijă, nu cumva să se zmintească vre-o hârtiuță, și dând peste scrisoare a început s'o citească. Apoi, s'a apucat să citească și testamentul, tăcută, pe înfundate, și dupăce a terminat, a stat vreme să-și culeagă vorbele și le-a rostit numai pentrucă era și Mircea de față.

— Deh. Știu și eu ce să zic ? Oiu aștepta pâr's'or întoarce bătrânii din sat. Și când s'or întoarce, le-oi spune. Ce-or vrea ei, aceea să fie, că parcă tot îi mai bine ce-i făcut de dânșii.

A urmat iarăși o pauză destul de îndelungată.

Pe urmă tot dânsa a rupt vălul impresionant și totuși nespus de plăcut al liniștei.

— Deh! Da! Iracau sărăcuță! Vii de pe drumuri și io nici nu m'am gândit că poate ț-o fost frig. Să-ț fac un chicuț de ceai ? Or te-i mulțumi cu un păhărel de vișiniță ?

— Mă rog frumos. M'ai prins în hăț cam binișor. Mai bine nu întrebai de așa ceva. Da dacă vrei și vrei, tot mai nimerit a fi ceiul. Numa' bătrânilor li-i de holercă.

— Așa să fie. Indata mare îi gata. Numa' spune-mi de care ți-i mai plăcut. De tei, de soc, de romaniță...

— De tei că dacă îi făcut cum se cuvine are culoarea sângelui și amirosul mierii.

Aproape pe înserat, când Mircea își terminase de sorbit al doilea rând de ceai, pentrucă Safta îl rugase să-i spună despre multe câte vroia să le știe, și el nu putuse spune nu, cam în vremea când soarele trecea pragul hotarilor, au ajuns și părinții Saftei acasă.

Numai dispuși pentru sfadă.

Tatăl vitreg, cam gros la tureatcă dar rezistent la păhărele, găsind fata în casă bând ceai împreună cu flăcăul, a lăsat lucrurile să meargă deocamdată așa cum erau.

Marghioala, însă, nu s'a putut stăpâni.

— Beți ceai ?

— Bem.

— Tare bine Safto. Da, ai avut grije de dobitoace ?

— Avut.

— Bine dac'așa. Să te înveți cu gospodăria. Că dacă bunăoară i-ar veni lui Mircea într'o zi gând să te ia...

Nu și-a terminat prohodul căci i l-a întrerupt bărbat-su.

— Ci mai lasă fata în pace. Numa'aș vrea să știu, măi flăcău, dacă îți place fata.

— Apoi drept să-ți spun bade, n'am prea venit pentru așa ceva.

— Și mă rog pentru ce-ai venit ?

— Are să vă spuibă Safta. Eu nu pot decât să vă spun dinainte că lucrul îi minunat.

In cuvinte scurte, intretăiate, Safta le-a povestit alor ei, cum a venit Mircea și cum i-a dat plicul, și ce a cetit din plic, și-a discutat cu flăcăul.

Pe urmă, cu ton umil, i-a întrebat că ce să facă.

Bătrânii au început să se sfătuiască întreolaltă.

52.000 de lei, două ogoare și-o căsuță nu-s lucruri care să se poată lua de pe drum.

Să primească darul mortului ? Să zică nu ?

Atâta avere le-ar scuti de povara zestrei, și n'ar mai fi nevoiți să-și bată capul cu așa treabă becisnică.

De unde până acum, lui Mircea îi plăcuse să stea de vorbă cu fata asta, dintr'odată a simțit că ceva nu prea e plăcut și nu prea merge în rânduială în gând și în inimă.

Și-a îndesat cușma pe urechi și a plecat lăsând vorbă Saftei că are să-i mai calce pragul cât mai devreme.

Abia pe drum și-a dat samă că ceeace era în nerânduială era faptul că părinții Saftei trebuiau eliminați dintr'o eventuală legătură sufletească împreună cu fata. Trebuiau eliminați, deși aceștia făceau parte integrantă din viață fetei și el ar fi dorit să accepte în întregime, fără rezerve, fără ceruri adumbrite.

Din ziua aceea, totuși, a simțit că Safta era făcută parcă anume pentru a-i umple ceva care i se păruse ca un gol nedefinit în inimă, și uneori sara, alteori ziua, Duminică și sărbătorile, a început să vină să vorbească despre una-alta cu fata asta cu sufletul deschis ca un cer de după amiază autumnală.

Intr'o zi, formele de preluare a moștenirii după Haluță erau făcute de mult, iar soarele topise mare parte din vălmășagul de omături adunate de iarnă, Safta i-a pus o întrebare.

Era Duminică după amiază și ei stăteau în ceardac și-și povesteau fleacuri din viața de toate zilele.

— Tu, Mircea, de unde a câștigat Haluță atât amar de parale ? Eu știu că deși era cismar, nu prea avea obiceiul să lucreze. Prea era de văzut uneori la ore nepotrivite. Și pe urmă prea îi era timpul restrâns în alte celea și cheltuia prea mult cu machorca și cu holerca.

Mircea i-a răspuns că nu știe nici dânsul precis. Că Haluță deși îl avea pe dânsul cel mai bun între prieteni nu-i spusese niciodată ce face și de unde își ia banii cheltuelilor de zilnice trebuințe.

— Mircea, de ce îmi ascunzi aeste lucruri ? Tu le știi de bună samă. Se vede cât colo că le știi. Spune-mi-le. Mi-ai face un bine dacă mi le-ai spune.

Era prima rugăminte pe care i-o punea fata. Prima rugăminte. Și-o făcuse atât de frumos! Glasul ei răsuna a tilingi din cioburi de cer primăveriu, iar mânile i se împreunaseră ca pentru rugăciune.

— Drept, Safto. Sânt singurul care știe de unde și-a strâns Haluță averea și din ce bani își plătea cheltuelile.

— Ei vezi ? Spune-mi.

— Nu-mi vine a vorbi cu tine despre Haluță.

— Da' de ce? Oare nu prin el ne-am împrietenit ? Nu el a fost acela care având încredere în tine ți-a dat să păstrezi ce avea dânsul mai scump ?

— Da. Da Safto. Numa' că tocmai din pricina asta n'aș vrea să-ți spun taina vieții lui. Pentrucă el m'a rugat s'o țin ca într'un mormânt peste care s'a răsturnat lespedea grea a uitării.

Safta era numai un foc parcă. Un clocot de văpăi.

Mircea a prins-o de mână și i-a îngânat ceva ca un scâncet de copil care încă nu-și poate formula dorințele.

A început să-i spună că pentru ea vine atât de des și nu pentrucă ambii fuseseră prieteni cu Haluță. I-a vorbit multe, că avea de gând s'o ceară.

Atunci, fata a izbucnit ca un foc țintuit prea multă vreme sub spuze.

— Așa ? Atunci să-ți spun eu de ce vii ! Să-ți spun totul. Să știi !

Vii pentru averea lui Haluță.

Nu pentru mine.

Pentru banii lui.

(Continuare în pag. 6-a).

Gânduri târzii

Cine-mi va căuta prin șanțuri — ca'n oglinzi —
umbra-mi clătinată, de Ciclop și Escule
și urma lanțurilor pe mâinile reci,
când aceste mâini se vor închide pe veci
și nu se vor mai încleșta pe negre scule?

Odată, știu, ochiul imens al zilei se va închide
și nu știu care prieten se va cutremura;
doar umbra mea de fier va mai umbla,
cerșind azur sub noile firide.

Va fi poate o toamnă ca aceasta, cu arbori de fier;
un suflet zbura-va 'n octomvrice suite
și 'n locul meu destinul va trimite
un alt hamal să curețe rugina pe șantier.

Un schelet de vagon, mașini sfărâmate
lăsa-voiu prietenilor mei singură avere...
Câte-odată din fum voiu crește, tăcere,
însuflețind pentru alți minunile lucrate.

Odată, știu, ochiul imens al zilei se va închide.
Va fi poate o toamnă ca aceasta cu arbori de fier...
Un alt hamal va curăța rugină pe șantier,
cerșind azur sub 'naltele firide.

A. BOGACI

Drumuri luminate

(Continuare din pag. 3-a).

— Foarte adevărat, încuviinţă Valeria Diaconu, soţia învăţătorului Diaconu, căci şi lor li s'au explicat toate acestea şi altele asemănătoare ca : „Daţi Cezarului, cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu", etc., de către preoţii militari ; dar ei, fiind spirite ale negaţiei, refuză să le aprobe din încă păţinare.

— Neamul Românesc, a continuat Damian, bucuros că şi doamnele contribue la discuţie, a cărui dragoste şi ospitalitate au ajuns proverbiale, — pentru cei care-l supără, prin aceea că sânt lipsiţi de dragostea care-l caracterizează pe dânsul şi-i încalcă drepturile lui, — are o serie de blesteme şi înjurături cu trimiteri, al căror înţeles adânc filosofic şi substrat biblic, dacă vreţi, e tocmai transformarea în nefiinţă a celui înjurat, care i-a supărat. Sau, atunci când nu poate înjura, când nu poate să se răsbune, sau nu poate să argumenteze dreptatea pe care simte că o are, căci dreptatea întâiu se simte şi numai apoi se argumentează, el zice: „Imi vine să crăp, să mă desfac într'o mie de bucăţi, să intru în pământ de necaz". Sau: „Imi vine să mor de necaz". Deaici deviza noastră : „Invingem ori murim", care ne arată temeiul biblic, dar şi spaţiul romanic şi dacic din sufletul nostru. Aşa au zis şi-au făcut şi strămoşii noştri Daci şi Romani. Longinus s'a sinucis când a căzut în mânele Dacilor ; iar Decebal cu generalii lui a făcut acelaş lucru, când a căzut Sarmisegetuza. Toată istoria neamului nostru, se învârte în jurul acestei devize. Când ni s'au încălcat drepturile, hotarele şi Neamul, am reacţionat sub atâţea domni, Basarabi sau Muşatini, sub atâţea conducători ca: Horia, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu şi Tudor Vladimirescu, etc., apoi, sub cei doi regi, Carol I-iu şi Ferdinand I-iu, totdeauna cu aceeaşi deviză : „Invingem ori murim". Aceasta este alternativa pentru care luptăm şi azi şi care are la bază „dragostea" aşa precum o avem dată în porunca Mântuitorului : „Iubeşte pe aproapele tău ca însuţi pe tine.

Dacă nu-i invingem pe ei, ne vor distruge ei pe noi. Aşa au vrut s'o facă şi aşa ar face-o.

—Cât de convins vorbeşte, zise doamna Elena Ionescu soţia directorului şcolar. Se cunoaşte că vine de pe front. Poţi fi mândră de el Auroră.

— Va să zică, domnule Blănaru, dumneata explici războiul sfânt, prin „dragoste", zise Gheorghe Diaconu.

— Nu numai războiul sfânt mi-l explic prin „dragoste" ; domnule Diaconu, ci toate războaele noastre dela Basarab Vodă şi până azi şi cel pe care-l v'om avea cu Ungurii, care încă ne-au încălcat o fâşie de ţară, băgându-se ca un cui în inima Ardealului, precum şi cele pe care le vom avea cu alte popoare. Şi tot prin dragoste, sau exces de dragoste, îmi explic toate acţiunile omeneşti şi totul, dar absolut totul, ce vedem auzim, simţim, etc.

— Aşa ar fi, dacă toată lumea ar cunoaşte învăţătura creştină şi-ar crede, făcu părintele Mocanu ; dar bolşevicii nu cunosc biblia şi nici n'au credinţă.

— Aici nu e vorba de cunoştinţe, sau de credinţă, părinte stavrofor, zise Constantin Ionescu, directorul şcolar. Poţi să fi citit biblia şi chiar să crezi, dar să nu fii pătruns de-o dragoste adevărată ; după cum poţi să ai dragoste, fără credinţă şi ştiinţă, căci dragostea e un bun general, care trebue numai cultivat sau educat sistematic. *Bolşevicii, ca şi Ungurii de altfel, au căzut însă într'o prea mare dragoste de sine care i-a dus la egoism, aroganţă, lăcomie, tocmai precum spunea domnul Damian şi care i-a făcut să ne încalce drepturile noastre, adica dragostea de noi înşine.*

Pentru asta am reacţionat şi reacţionăm prin luptă ; pentru a fi lăsaţi în pace, liniştiţi în drepturile noastre, pentru asta, noi care plângem după o frunză ruptă fără rost, omorâm duşmanii cu nemiluita, în războiu. Ne doare acest lucru, căci nu stă în firea noastră blajină omorul ; dar îl facem de nevoe, siliţi de egoismul duşmanilor. Damian are dreptate.

— Ferit-a Sfântul şi de parte de mine gândul de-a fi găsit prin cele spuse o scuză nelegiuiţilor de bolşevici care ne-au cutropit Ţara, zise părintele Mocanu ; am vrut numai să arăt că necredinţa bolşevicilor, susţinută şi alimentată sistematic de conducătorii lor, i-a dus la această dragoste exagerată de sine, la încălcarea drepturilor altora, etc. Cu alte cuvinte, pentru tot ce-au făcut bolşevicii, vinovat este în primul rând Statul bolşevic, sau conducătorii lor, care i-au crescut, i-au educat şi le-au impus un ideal de viaţă completamente contrar moralei creştine. Tendinţa lor de expansiune spre Sudul şi Vestul Europei, precum şi mult trâmbiţata „Internaţională", sânt florile acelui ideal, pe cât de stupid, pe atâta de nedrept.

— Părinte, zise Damian, Sfinţia Ta, mi-ai lua-o înainte, atingând una din cele mai importante probleme ale vieţii, care pe mine m'a preocupat de mult, încă de când eram în şcoală, dar pe care abia în acest războiu am putut-o rezolva, anume problema idealului educativ.

Idealul educativ a rămas încă o problemă deschisă pentru toată lumea, nu pentru că el n'ar fi fost încă găsit ; ci pentru că oamenii l'au judecat şi apreciat întotdeauna superficial, sau l'au căutat pur şi simplu aiurea decât acolo unde el este fixat, odată pentru totdeauna, şi apoi s'au ocupat mai mult de rezultat decât de mijloacele pentru ajungerea lui.

In căutarea şi alegerea idealului educativ n'au greşit numai conducătorii ruşilor ; ei au greşit doar cel mai mult, au greşit şi alţi conducători de popoare, filozofi, savanţi pedagogi, etc.

Pentru noi, Românii, problema idealului educativ se va rezolva uşor, fiindcă noi am ştiut să ne alegem acest ideal. Ceeace n'am ştiut, sau n'am făcut, e că n'am lucrat metodic şi perseverent pentru realizarea lui. Am făcut aceasta numai în anumite ceasuri de răscruce ale istoriei.

Se spune : „E bine, e rău", dar se uită care sunt limitele, barele solide şi clare dintre aceste două noţiuni.

Se spune : „Munciţi", cât mai multă muncă", dar nu se dă o motivare satisfăcătoare muncii.

Se spune : „Camaraderie, disciplină, dezinteresare, dăruire, vitejie, sacrificiu, eroism", dar nu se întreabă nimeni care este substratul acestor virtuţi.

Se spune : „Cântaţi, fiţi veseli, zâmbiţi, cât mai mult cântec".

Cum să cânţi, când vrei să plângi, gândindu-te de pildă la starea de mizerie a unor ţărani şi a unor sate, sau la putregaiul care se ascunde sub mătase şi farduri la mulţi din cei dela oraşe.

Şi totuşi cânţi printr'un efort de voinţă, dar ce rost are acest cântec, această simulare de veselie, dacă nu se bazează pe un substrat pentru a fi un efect şi nu o cauză.

Nu s'a făcut o armonie între ştiinţă şi religie, între ştiinţă şi morală.

Spuneam mai înainte domnului Diaconu că eu îmi explic totul prin dragoste. De care dragoste e vorba ? E vorba de dragostea din morală creştină, pusă de Domnul nostrul Isus Hristos : ca normă de purtare a noastră faţă de Dumnezeu şi oameni : „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta şi cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău ; iar pe aproapele tău ca însuţi pe tine. „Pe această dragoste trebue s'o punem cu toţii ca interpret, talon, unitate de măsură a tuturor faptelor noastre.

Ea este singurul ideal educativ către care trebue să tindem, pentru care trebue să muncim şi pentru care trebue să ne veselim pe măsură ce-l vom ajunge. Tot ce corespunde cu această dragoste, e bine ; iar ce nu corespunde, e rău. Dragostea este substratul sau baza tuturor virtuţilor Numai dragostea aceasta, împacă ştiinţa cu religiunea şi morala cu ştiinţa. *Idealul educaţiei trebue să fie deci, formarea omului care să ştie să iubească, în cadrul preceptelor fixate de Isus în morala creştină.*

Lucrul acesta „să ştii să iubeşti" e foarte greu. El va fi de actualitate cât va fi lume pe pământ, fiindcă implică totul ; dar în primul rând o redresare, o contribuţie, şi-o colaborare a celor trei facultăţi sufleteşti : inteligenţă, voinţă şi sentiment ; lucru pe care cei mai mulţi nu l'au înţeles ; din care cauză s'au şi speriat de învăţătura Mântuitorului, crezând că este vorba despre ceva prea uşor şi elementar, care nu mai corespunde progresului de azi, sau că este vorba despre desvoltarea unui singur sentiment prin care am scoate fiinţe unilaterale, neglijând educaţia integrală ; ceea ce nu este câtuşi de puţin adevărat, căci, dragostea presupune viaţă existenţă ; existenţa cere hrană, îmbrăcăminte, curăţenie, confort, standard de viaţă ridicat.

De aici nevoia de a ne cultiva, de a munci. Or, toate acestea implică cultivarea şi colaborarea tuturor facultăţilor sufleteşti.

Dragostea cere libertate, poezie în doi, cămin, duioşia trecutului, care întotdeauna uşurează prezentul şi dă speranţă'n viitor. De aici nevoia de perseverenţă în muncă, nevoia proprietăţii individuale, nevoia asociaţiilor, a familiei, a satelor, oraşelor, judeţelor, ţinuturilor, naţiunilor, a societăţilor de binefacere şi cultură, a instituţiilor, care, toate presupun o educare, o perfecţionare şi o conlucrare a tuturor facultăţilor sufleteşti, şi a tuturor oamenilor.

De aici nevoia ca munca să fie ca însăşi pătrunsă de dragoste, căci lucrul făcut prin muncă silită, nu durează, exemplu, întreaga operă a bolşevismului, uriaşă dealtfel pe toate tărâmurile, care se nărue însă, tocmai fiind că poartă pecetea silniciei, ameninţarea tăcută, dar permanentă a G.P.U-ului şi a Politrucilor.

N. PANZARU

SAFTA

(Continuare din pag. 5-a)

Pentrucă banii lui sânt bani cu noroc. Bani daţi cu inimă bună.

Sânt bani adunaţi din cerut.

Nu te minuna !

Ştii asta mai bine decât mine.

Is bani de cerut...

Mi-au spus-o copiii drumurilor, mi-au spus-o prietenii lui de beţie, prietenii lui de cerut.

Avea loc bun. Şi-l uram mulţi pentru asta.

Şi-amu încă îl urăsc.

Pentrucă a plecat dintr'odată fără să spună cuiva ca să-i ia locul.

Vrei banii lui ?

Ha-ha ! Intotdeauna i-ai vrut.

Intotdeauna.

Şi de aceea l-ai îndemnat să-şi facă hârtiile. Poate într'un minut când era beat.

Da.

Da, mie mi-i dor de Haluţă.

Auzi tu ?

Mi-i dor de Haluţă.

Aş vrea să-l duc cu săniuţa, aceeaşi neîncăpătoare ca în timpuri, să lunecăm împreună pe albăstrimile zărilor, să ne răsturnăm şi să ne tăvălim prin fulguiri de stele.

Am îndrăgit câte ceva de-al lui Haluţă. Şi acel ceva ne-a ţinut alături până când mi s'a lămurit în gând.

Tu i-ai îndrăgit banii ca să ai de unde face risipă, eu i-am îndrăgit ghebul şi umbra.

Şi umbra lui a crescut în primăvară. Mai mare decât dealurile Stanihorului, mai mare, mai mare, iar acum stă între noi.

Pleacă !

Du-te !..

Du-te să-mi pot lua tulpanul cel nou cumpărat din banii lui, să mă leg nevastă şi să pornesc a-l căuta.

Să mergem împreună la Dumnezeu.

Să-i cerem bani de aur ca să ne putem cumpăra dela Sân-Petru cheile înălţimilor.

Du-te !..

Du-te !..

*

In acel an, de Blaguştenie, adică două săptămâni după întâmplarea dintre Mircea şi Safta, în bisericuţa de lemn a Sfintei Treimi, de lângă ţintirimul unde îşi odihnesc pentru veşnicie ţărâna obosită Clocucicanii, s'a ţinut slujbă mare.

Şi cel mai bătrân dintre preoţii împrejurimilor s'a rugat Celui a-Tot-Puternic pentru iertarea păcatelor celor morţi şi pentru liniştea celor rămaşi în stăpânirea duhurilor, totuşi, pe pământ.

AUREL TUDOR

D. LOGHIN Sculptura.

Binecuvântare

GIOVANNI PAŞCOLI
(1855—1912)

Este seară: 'ncet, încet,
Trece preotul pios,
Salutând cu mâna lui
Tot ce vede, tot ce-aude.

Toţi şi toate bunul preot
Binecuvântează blând:
Şi neghina colo 'n grâu,
Chiar şi şarpele din flori.

Orice ram sau păsărică
De pe casă ori din codru,
El le-a binecuvântat.

Chiar şi şoimul, chiar şi uliul
Negru 'n cerul albăstriu,
Chiar şi corbul şi groparul
Sărăcuţul,
Ce acolo 'n cimitir
Sapă, sapă ziua 'ntreagă.

Trad. în româneşte
de Pimen Constantinescu

Cântec trist

Ninge luna molcom cu omete
Ca noiţe de argint pe culmi.
Simt năvala lor la mine'n plete
Şi din faţa casei plâng doi ulmi.

Vine înserarea plină cu marasme
Şi cum stau la geam'i'ntind o mână:
Mâine, cu ulciorul cel din basme,
Am să scot ani tineri din fântână!

N. ISTRATI

PRESIMȚIRE

de AL. BARDIERU

In dimineața ceia, moș Anton s'a sculat abătut, trist și c'o greutate apăsătoare pe suflet.

Nu-i vorbă că s'a mai sculat el și altă dată cu oricare promoroacă lăuntrică, dar ca acum nu se deșteptase nici chiar atunci când s'a visat cu dinții căzuți, iar a doua zi i-a răpausat Anițuca.

— Măi femeie, simt că are să se întâmple ceva rău ori cu noi, ori cu satu nostru, ori cu țara noastră că prea mi s'o posomorît sufletu ca niciodată.

— Ia lasă Antone nu-ți mai îmbuiba mintea cu gânduri negre. Mai bine i-a șezi colea frumușel la masă și pe

urmă vezi-ți de lucru c'or chirici popușoii ceia în buruian de când stau neprășiți.

— Nu mă trage inima să fac nimic. Zău măi femeie, așa-s de răcăjit, și așa de impovorat mă simt că nu mi-i aduce nici la fântână după o căldare de apă, necum la câmp.

Și moș Anton se așeză pe scaunul mic și jos în fața mămăligei aburindă, corcoli în mânele sale negre și bătătorite golomozul auriu și lunguieț, rupt din muntele îndestulător și sațios al blidului țărănesc, îl svârli ușor în gură după ce mai întâi îl atinse aproape temut de rumeneala peștelui proaspăt prăjit din care mirozna ațâțătoare de poftă se înălța spre tavanul casei ca o jertfă bine primită adusă la altar de mâna curată și vrednică a mătușei Maria.

— Uite, nu merge măi femeie! Imi bag bucățica în gură, da știi așa ca cu desila. Nu-mi place mie treaba asta. Nu-i semn bun.

Și moș Anton mai întinse de câteva ori din bucatele gătite cu grijă de nevastă ,apoi își șterse cu mâneca lungă a cămeșei în dreapta și în stânga streașina mustăților crescute până pe malul buzelor și se sculă.

Soarele abia atunci răsărise și prin răcoarea dimineței și limpezimea cerului se arăta o zi frumoasă și binecuvântată ca o dăruire reciprocă de dragoste.

Ieși până la poartă, privi la deal și la vale în lungul drumului, doar a da ochii de cineva să-și spovedească presimțirea, dar, parcă anumea, nu trecea nimeni în momentul cela. Deschisese mai bine portițn, să privească chiar din mijlocul drumului însă tot degeaba.

— Măi, ce să fie? se gândi în sine bătrânul. Uite că nici lumea nu îmblă pe drum, parcă-i făcut a vrajă să n'am cu cine schimba câteva vorbe, doar m'oi mai ușora oleacă de greutate că altfel mă doboară și mă dă gata piatra asta ce mi s'o pus pe suflet de astă noapte.

Deodată, îi trecu prin minte ca un fulger întrebarea: da oare Simion și Gheorghe ce fac ei acolo departe pe unde s'ar fi aflând? Oare nu li s'o fi 'ntâmplat nici unuia ceva rău di-s așa de năcăjit în dimineața asta?

Stătu o clipă cu mintea în loc, apoi reveni.

— Da poate lui Mișca i s'o fi'ntâmplat ceva, își zise; poate i s'o fi îmbolnăvit vreun copil; poate i-o fi ieșit vreun dobitoc.

Sau poate are omu vreo nenorocire, că doar vorba ceia, numai cine n'are nimic nu poate avea și pagubă, încolo, nevoile te pălesc și te nimeresc când ți-i mai dragă viața. Și moș Anton, din mijlocul drumului de unde se afla, mai făcu câțiva pași, trecu podețul și ajunse în curtea feciorului de peste drum.

Mișca așezat sub prispă, îndrepta pe babcă ridicăturile săpilor știrbate în rădăcinile buruienilor îmbătrânite.

Bătrânul trase ușor cu ochii spre grămada cozilor de sapă: una, două, trei, patru, da, sânt toate. Va să zică, se gândi, toți vor merge la prășit. Asta însamnă că la Mișca nu-i nimeni bolnav.

Ca să se încredințeze mai bine, puse o întrebare, așa ca svârlită la întâmplare, să nu se priceapă feciorul și să-și mai facă și el inimă rea acum când lucru e mai în toiu.

— Măi Mișca, tu nu mi-ai putea împrumuta o sapă pe azi din grămada estora pe care le dregi?

— Cu mare dragoste ți-aș împrumuta tătucă, da nu pot, că azi sântem înțăleși să mergem cu toți la câmp doară om găti mai repede nevoia ceia de prașilă să nu ne-apuce și Sânpetru cu grija după măr.

Totuși, moșneagul se întoarse spre casă cu aceiași piatră de moară pe inimă și cu aceiași promoroacă tomnatică pe suflet cu care se și sculase.

— Hai Antoane, hai omule, nu-ți pierde vremea după copite de cai morți. Caută-ți de treabă, nu te potrivi la inimă că inima nu ți-a prăși popușoii, și nu ți-a plivi grâul, și nu ți-a griji de gospodărie, începu să-l cetere mânioasă mătușa Maria, care-i ieșise întru întâmpinare la poartă, iar acuma îl excorta bombănindu-i cutezătoare din urmă ca atunci când moș Anton se întrecea de greșală cu un păhăruț mai mult la crâșma lui Zelman Veidergoru în tovărașia câtorva prieteni sau cunoscuți, de venea acasă rumen la față și cu gust de vorbă multă și repetată.

— Bre Marie, dece nu ești tu femeie înțeleaptă? Dece bodogănești atâta degeaba de-mi răucești capul cu vorbele tale? Doar tu mă știi că nu-mi place să-mi pierd vremea de pomană, da uite, o dat Dumnezeu așa din senin de m'o pălit în dimineața asta cu nevoia de mâhnire pe suflet că nu-mi vine nici să lucrez, nici să stau, nici nimic. Nu-mi aflu loc și pace. Aș lua câmpurile în lung și în curmeziș, și m'așì duce unde mă duc ochii. Și'ncă un lucru, băieții ceia, mă femeie. Tu doar știi că-s prin străini sărmanii, și cine știe, au ei mâncare?. îs îmbrăcați? nu duc lipsă de ceva?, nu li s'o fi întâmplat ceva? mă rog, inimă de părinte bre, și mă doare, mă frige- mă rupe, mă rupe, că i-am crescut, mi-am rupt bucățica dela gură și i-am scăpat de toate relele și acuma, poftim, m'o lăsat și s'o dus și-s buni duși!

In aceste clipe, ochii lui moș Anton se umeziră de lacrimi, se umeziră bine cum se umezesc dimineața florile grădinii și iarba câmpului. Dar se umeziră de data asta și ochii mici și înfundați ai mătușei Maria cu aceiași prisoselnică bogăție cu care s'au rourat în toate dățile când i-a pornit când i-a pornit de acasă pe Gheorghe și pe Simion.

S'au oprit amândoi bătrânii față'n față ca două stane de piatră. Din ochi li se rostogolea hurmuz limpede de lacrimi, iar gândurile împreunate în aceiași tainică simțire sburau vijelioase spre genele depărtatelor locuri unde poposesc cele două fărâmituri scumpe rupte din carnea și din oasele amândorora.

Soarele se ridicase sus, trecut de creștetul prânzului celui mic. Cerul curat și limpede de un albastru ademenitor semăna în ziua ceia ca un petec îngândurat de mare zăgăzuită în stavilare tari și nante ca zidurile cetăților romane.

Nici o pată de nour, nici o adiere de vânt, zi frumoasă și dulce cum nu fusese aproape nici una în tot începutul acelei veri.

Moș Anton n'a mai putut scoate o vorbă. Simțea că la prima deschizătură a gurii îl va cuprinde, câtă-i el de bărbat, o revărsare de sughițuri înecate în plâns, cum n'a mai plâns decât atunci când i-a dat Anițucăi ultima sărutare pe fruntea rece și galbenă de lumânărică.

Și de, greu până o porni el, că pe

urmă n'o mai contenește mătușa Marioara cu plânsul și cu bocetul, toată ziulica de vară câtă-i ea de lungă și mare.

Moșneagul își strivi apăsat cu dosul arătătorului pârâiașul lacrimilor prelins ca o brazdă de țarina obrazului, își luă sapa pe umăr și traista pe spate atârnată de coada săpii și se îndreptă ca mânios spre poartă.

Baba se întoarse în urma lui, îl petrecu câțiva pași cu privirile pierdute, apoi îl rugă schimbată în glas ca atunci când pornind băieții îi petrecea până în mijlocul drumului cu vorbă bună și cu sfat mișcător de mamă.

— Să vii mai de vreme Antoane că parcă mi se pare că și eu nu-s cu sufletul cum eram mai înainte.

Bătrânul se opri s'asculte. Vedea că presimțirea sa se altoise și în sufletul babei.

Nu știu — continuă bătrâna — m'am îmbolnăvit dela mata, ori poate numai mi-ai răscolit ceia ce trăia în mine ascuns, de mă văd îngrelată cu o greutate pe inimă care mi-apasă ca o durere sufletul și mă tot face să plâng cum i-ar veni cuiva pe nevrute sughițul ori tusa.

Să vii mai degrabă, că știi mata, ziua-i mare și poate vine v'o scrisoare dela băieți, poate altceva, și știi? e mai bine să fie și un duh de bărbat pe lângă casă, decât numai o femeie.

Moș Anton ieși ușurel pe poartă, aproape neascultând ultimele cuvinte ale mătușei, pentrucă el știa și vedea ca și bătrâna a venit la vorbele și la presimțirea lui: ceva trebue să se întâmple. De asta era sigur cum îi sigur că are să moară.

Promoroaca cu care se sculase dimineața îl pregătise așa de bine și-l călise așa de tare încât acuma se aștepta să primească din clipă în clipă orice veste, fie în drum spre ogor, fie la câmp pe postată când va împrejmui mai avântat popușoii cu țărână, fie diseară când se va întoarce din nou spre casă și va găsi, cine știe, răvaș împăturit ci cetluit dela copii.

— Numai de nu li s'ar întâmpla ceva rău băieților, gândi îngrijorat bătrânul, că tare m'am muncit și eu și ei, până i-am văzut acolo, slavă Domnului, sânt ajunși astăzi.

Spre ogor, drumul se așternea ca pe palmă. Lipsa de câtva vremea ploiei uscase pământul și fărâmițase bolgării ca pe niște tăciuni, ridicând suluri continue de fum în urma roților și după pașii trecătorilor grăbiți spre țarină.

Pănușele popușoilor se suceau însetate de umezeală de dimineață până seara, înviorându-se puțin abia în zori când bura unei rouă binefăcătoare le stropea și le stingea setea doar până

la ivirea soarelui scăldat în aceiași văpaie în care fusese miruit și'n ajun până ce se ascundea după dealul Popilor dinspre pădurea lui conu Onu proprietarul.

Șerpii

Continente se darmă din temelii.
Apocaliptice vedenii săgetează prin aer.
Sufletu'nfricoșat e sânge și vaer,
Peste umbrele celor morți, peste vii.

Lunina albastră întunecă orbita,
Iar crivățul mângâe rănile deschise;
Punți nu se mai întind către vise,
Și trupul caută 'n zadar ispită.

Prin ierburi verzi, șerpi argintii,
Se târăsc sub patrafire de răcoare.
Apropierea vicleană ustură și doare,
Sub talpa umezită de solzii arămii.

Și cum foșnesc așa fără de cuprins,
Nu mai e cine să le stăvilească pornirea,
Și poate vreun stârv va 'nsemna amintirea
Trecerii în ceață a tristului învins.

Fluerând peste imperii de tăceri
Menirea-le, se 'ndreaptă pe poteci,
către apele limpezi și reci,
Pentru regăsirea înaltelor veri.

BEN. MIHAESCU

File de calendar

LECTURA

tinerilor scriitori, cari caută să impună anumite idei în lirica nouă, este complet neglijată și ignorată. Ori, fără această cultură poetică, creațiunile nu au aceeași valabilitate, pentrucă sunt lipsite de o legătură logică între diferitele probleme, exprimate în cele mai dese cazuri încâlcit. De multe ori, această lipsă este acoperită cu impertinențe și îndrăzneli obraznice, cari nu au nici măcar scuza de a sesiza un lucru frumos.

In afară de aceasta, acest soiu de grandomani, din spiritul negativist care îi caracterizează, nu vor să recunoască, niciodată, o valoare literară care se afirmă cu mai mult temei și pe planuri valabile pentru spiritualitatea românească. Fără îndoială că bunul simț al cititorului știe să despartă strigătele de valori autentice, însă e bine să-i cunoaștem pe acești nedefiniți scriitori pentru a ști din timp cine se împotrivește gândirii creative naționale. E de sine înțeles că nu se impune decât acela care într'adevăr aduce o noutate în felul de exprimare a motivelor poetice, însă trebue făcută o deosebire între grâu și neghină.

LA CHIȘINAU

a reapărut cu modestia caracteristică oricăror manifestări culturale din provincie, revista elevilor Liceului „B. P. Hașdău" intitulată „Licurici", pusă sub supravegherea d-lui prof. D. Sălceanu. Cu toată simplitatea această revistă contribue în destul de mare măsură la cultivarea gândurilor frumoase, pe care le nutresc elevii, mai cu seamă cei din cursul superior.

Sprijinul ce li se dă în năzuința lor de a încondeia o concepție poetică, merită o subliniere, căci aceasta înseamnă că preocupările pentru lucruri mai înalte se situează pe linia care dovedește un cult pentru literatura română.

IN UMBRA ANILOR

este un volum de nuvele apărut în colecția Gruparea de Nord și semnat de colaboratorul nostru Leon Șandru.

Ne oprim cu plăcere lângă această carte de debut pentru câteva însemnări.

Cadrul în care se desvoltă acțiunile celor patru nuvele este satul, apărându-ne bine conturat, un sat de munte, unde obiceiurile din strămoși s'au păstrat pure așa cum erau în timpuri îndepărtate.

Cartea este scrisă într'un stil vioi, aproape abrupt, ceeace denotă pe deoparte că autorul este tânăr, pe de altă parte, că își muncește, își ciopleşte materialul cuvânt.

Totuși însemnăm pentru d. Șandru că folosirea verbului la prezent (istoric) dela o vreme începe să devină stingheritoare fiind uneori prea violentă.

In al doilea rând, se găsesc și câteva pasagii prea didactice. Acelea în care autorul enumeră obiceiurile. Credem că ar fi fost cu mult mai nimerit dacă în această privință dădea mai puțin material. Avea pentru alte lucrări (pentru a nu se repeta) și ar fi dat impresie de mai puțin didacticism.

Cartea este un popas plăcut pentru cititor și din ea putem deduce calități de prozator care se vor putea verifica mai târziu poate chiar la roman.

„TECUCIUL LITERAR"

se numește o interesantă lucrare, tipărită la Bârlad de dl. G. Ursu, în care d-sa face prețioase constatări în legătură cu mișcarea noastră literară. E o adevărată operă de istoriografie. Pornind dela convingerea că fiecare scriitor păstrează în opera sa mireasma specifică a regiunii natale, dl. G. Ursu analizează o întreagă serie de fapte din cari subliniază mai întâi „legăturile scriitorilor tecuceni cu pământul lor natal" apoi „reflexele ținutului tecucean în opera lor".

Este de sigur un gest de mare preț de a defini creativismul multor scriitori români, prin ceeace îi leagă mai mult de o taină pământeană, a cărei colorit se impune din capul locului, chiar dacă scriitorul nu ar fi conștient de acest lucru.

Bogat în informații și date certe, studiul d-lui G. Ursu, va contribui în mare măsură la limpezirea unor probleme de mare importanță.

REVISTA „SAECULUM"

dela Sibiu, condusă de d. Lucian Blaga, s'a impus cu hotărîre în spiritualitatea românească. Problemele filosofiei, privite prin unghiul etnicului nostru, sunt tratate cu competință de oameni pregătiți și cari înțeleg să dea o interpretare corespunzătoare tuturor neliniștilor interioare.

Numărul din luna Noemvrie-Decemvrie crt. conține deasemenea un material de aleasă factură intelectuală, semnat de: Lucian Blaga: Despre istoriografie; Petre P. Ionescu: Iubire și cunoaștere; Walter Biemel: Ironia romantică și idealismul german; Victor Iancu: Funcțiunea estetică a formei; **Comentarii:** Edgar Papu: Temele existenței la Georg Büchner; George Hanganu: Gândirea poetică a lui Paul Valéry; Kr. H. Zambaccian: Pe marginea modernismului nostru. Recenzii și note iscălesc: Gh. Pavelescu, I. Negoițescu, Ion Oana, Radu Stanca, etc.

Revista se completează cu rezumate în limbile: italiană, franceză și germană.

IN EDITURA CERCULUI „BUCOVINA LITERARA"

a apărut, volumul de poezii „Mătănii pe zăpadă", de Nicolai Tăutu, primit cu multă căldură de opinia literară românească. In acest al treilea volum de poezii dl. N. Tăutu aduce aceeași sensibilitate lirică, plină de noutăți, și de mult lirism tineresc.

PROBLEMA TRADUCERILOR

despre care ne-am ocupat în dese rânduri în această pagină, este discutată în ultimul număr al revistei C.F.R. de d. Pompiliu Constantinescu. Intre altele, d-sa arată că: **„se traduce prea repede și neglijent, se trunchiază operele marilor scriitori străini, se schingiuie limba română, se face prea puțină selecție și se flatează gustul pentru mediocritate și senzațional al cititorului; se traduce, deseori, de anonimi sau nepregătiți însăși capod'operele literaturilor străine".**

Firește că această constatare făcută de un critic competent în a judeca producțiunile literare românești, constitue un nou sprijin pentru problema care ne preocupă dela început și care a fost ridicată și în sfatul scriitoricesc dela Putna.

Deaceea lupta împotriva traducerilor proaste — și cele mai multe sunt într'adevăr mediocre, alese la întâmplare, după cum constată și d. P. Constantinescu, — trebue continuată, cu toată tăria, pentrucă **„problema traducerilor este nu numai un fapt de cultură și cultivare a maselor de cititori, dar și o problemă de educație literară".**

Ori, dacă parcurgem cât de sumar prin activitatea multor edituri românești, vom constata o mare prăpastie între operele alese ca să fie tălmăcite pe limba noastră. Nu ajunge să traducem numai, ci trebue să se cunoască bine adevăratele opere care merită să fie traduse spre a fi cunoscute de cititorii români.

Problema câștigului și a îmbogățirii rapide prin flatarea gustului unei mase de cititori complet desorientată, pe motivul că editura este o intreprindere comercială, nu este un motiv ca să desconsiderăm problema adevăratelor opere de artă, cari trebuesc traduse mai întâi și apoi celelalte ca simple divertismente. Atâta timp cât problema traducerilor nu va fi rezolvată în mod hotărîtor, criza scrisului autohton, — vorbim, bine înțeles, de adevăratele opere literare ale scriitorilor români, — va fi mereu actuală, iar scriitorul român nu va fi în măsură să se poată afirma așa cum trebue.

E aceeași problemă pentru cultura românească asemănătoare cu a importului pentru economia și industria noastră.

„ELENA DOAMNA"

revista liceului Ortodox de Fete cu acelaș nume, a apărut pe trimestrul 1 al anului școlar.

Lucrările publicate pot fi considerate dintr'un anumit punct de vedere lucrări de debut. Totuși, găsim și câteva poezii de factură meritorie.

Din punct de vedere al prozei, notăm că deși influența școalei este prea evidentă, totuși atât ca fond cât și ca formă se poate afirma că lucrările sunt la pas cu acelea ale timpului.

Partea științifică a revistei denotă că s'a avut grijă ca revista să conțină însemnări din toate domeniile de activitate școlară.

Ne bucură în special însemnările critice și notele care denotă o destul de evidentă informare asupra vieții literare din provincie și din țară.

Colaborează elevele E. Roșca, A. Oțel, O. Babor, Bălăceanu, M. Cebuc, M. Huidovici, N. Ionescu, S. Erhan, E. Vasilescu, A. Frunză, L. Popescul, V. Costic, S. Braha, E. Armașu, A. Popovici, O. Braha, N. Bereziuc, V. Crasovschi, M. Slijevschi, V. Gherman, A. Fociuc.

GRANDOMANIILE

artistice, atât de caracteristice celor lipsiți total de talent, devin tot mai frecvente la o seamă de inși, cari nu au nici în clin, nici în mânecă vre-o legătură cu fenomenul spiritual românesc. Ba, mai mult decât atât, lipsa talentului e înlocuită cu o reclamă de bâlci, cu sunete zgomotoase și artificii, foarte inutile în mod, căci nu reușesc să atragă decât câțiva naivi, cari, înșelați odată, se lecuesc pentru multă vreme.

DESPRE „BASARABIA LITERARA"

condusă cu multă însuflețire tinerească de dl. Sergiu Matei Nica, împreună cu o pleiadă de tineri și talentați scriitori basarabeni, nu se poate scrie decât bine. E aproape de necrezut cum de Chișinăul, peste care soarta s'o abătut cu o cruzime rară, își are o revistă literară reprezentativă, pentru a exprima o curățenie sufletească plină de simțire și un avânt creator în mai toate domeniile spirituale românești.

LA BUCUREȘTI

a apărut în condiții tehnice bune lucrarea „Stihii", poeme în proză de Ștefan Cârstoiu.

Acest gen, atât de dificil, a mai fost încercat la noi, dar totdeauna a dat numai încercări mai mult sau mai puțin reușite.

Reținem, din poemul „Viață".

Am întrebat înțelepții, am cercetat scripturile, am iscodit făpturile, și nu te-am aflat! Te-am căutat în stele, te-am adulmecat în flori, te-am așteptat să vii din necuprins, și în zadar!

Preferăm, în orice caz, să citim poeme în proză de atare factură unor așa zise poeme fără ritm și fără rimă, mai mult proză decât poem, de care este plină revistica minoră.

CRONICA LITERARA

Eusebiu Camilar, Prăpădul Solobodei

Editura „Cartea Moldovei", Iași, 1943.

Pe d. Eusebiu Camilar îl cunoaștem de mult. Il cunoaștem încă din 1937, când și-a scos primele versuri, intitulate „Chemarea cumpenelor" și când îi apreciam forma robustă a poeziilor, în care se găsea mult miros de fân și mult peisaj rustic. Se părea atunci că d-sa va rămâne credincios muzelor debutului și mai departe și că nu va sări gardul unui nou gen literar niciodată.

Ne-am înșelat însă, căci anul trecut d. Eusebiu Camilar a dat probe contrare. A dovedit cu ele că versurile inițiale n'au fost decât o simplă trambulină poetică, de pe scândura căreia și-a luat sborul pentru un drum mai lung și greu. Calificativul din urmă se justifică prin comparație și astfel, deși ajuns în alt domeniu, d. Eusebiu Camilar n'a rămas stingher cu povara în spate, la jumătate de drum, neștiind ce să facă. D-sa a răsturnat brazda neagră a condeiului și mai departe, izbutind să închege acel bine cunoscut „Cordun", ce s'a bucurat de aprecierea unanimă.

Desigur, că la început, „Cordun" n'a avut o respirație epică largă, de proporții vaste, căci autorul lui făcea primii pași de povestitor și n'ar fi putut concepe dintr'odată planurile unei lucrări mari, cu formă de labirint. Cu timpul însă la scheletul de început se va adăuga mereu ceva în plus și astfel d. Camilar va ajunge să fie unul dintre scriitorii cu greutate. O dovedește aceasta și ultimul d-sale roman „Prăpădul Solobodei", în care acțiunea nu lâncezește, oamenii se mișcă repede și eroii nu se izolează în solitudine.

D. Eusebiu Camilar lucrează cu grupuri întregi de oameni, pe care-i alege din aceeași clasă socială și de aceeași origine. Problemele ce le pune d-sa sunt probleme ale unui trecut puțin îndepărtat, asupra căruia amintirea încă stărue caldă. De aceea și rezolvarea ei se face conform cu atitudinea acelora ce au trăit din străbuni pe pământul Bucovinei, cunoscându-i toate asperitățile conglomeratului etnic cuprins între Ceremuș și Suceava și toate neajunsurile.

La înșirarea lor nu lipsește niciodată descrierea naturii, asupra căreia pana d-lui Eusebiu Camilar insistă cu belșug și artă. Ea nu vine să îngreuieze cititul, ci, dimpotrivă, să-l coloreze și să-l salte mereu, căci e întrețesută continuu cu acțiunea, urmărind-o fidelă, dela un capăt la altul.

Din conturarea ei pământul unde se petrec faptele narate iese la iveală colțuros, măreț și plin de frumusețe sălbatecă, tot așa după cum neastâmpărați, mândri și neînfrânați sunt și tipurile descrise. Din acest punct de vedere, d. Eusebiu Camilar înclină spre o notă tare, atât în ceeace privește redarea în genere, cât și cea a stilului. Deși fluent și curgător, încât paginile trec pe neobservate una după alta, totuși, în țesutul lui, lexicul persistă să rămâie dur, menținând o mână de provincialisme. Ele nu formează stridențe, ci dau o patină aparte lecturii.

La d. Eusebiu Camilar, din motivele menționate, și numele germane sunt ortografiate rustic, încât Vențel a uitat de dublu v și de z, care-i forma garnitura și-a devenit Român sadea.

In concluzie, romanul d-lui Eusebiu Camilar este o lucrare epică de toată atenția, întrunind calități remarcabile și impunându-se mai cu seamă Bucovinenilor, care vor recunoaște într'ânsa propria lor viață, depănată pe întinsul atâtor ani pierduți în umbra trecutului.

TRAIAN CANTEMIR

Tipografia Societății Naționale de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANA" Sucursala Cernăuți, Str. Gen. Mircescu No. 8 Reg. Com. 123/942 Soc. C-ți
Tipărit la 18 Decemvrie 1943